

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

MOPITLO/PHUPU 2024

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 28.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo tše ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe la dipotšišo ka moka. Lebelela diteng letlakaleng la bone gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tše o ithutilego tšona lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo tše gomme o kgethe tše o tlogo di araba.
3. Lephephe le le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Dikanegelotšhaba	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama/Tiragatšo	(25)
4. Araba dipotšišo TŠE TLHANO: TŠE THARO KAROLONG YA A, E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C ka tsela ye e latelago:
 - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo TŠE PEDI.
SERETO SEO SE SA BONWAGO: Araba potšišo ya KGAPELETŠO.
 - KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA
Araba potšišo E TEE ya padi goba E TEE ya dikanegelotšhaba.
 - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO
Araba potšišo E TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO GO KAROLO YA B (PADI/DIKANEGELOTŠHABA) LE KAROLONG YA C (PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO)
 - Araba dipotšišo ka dipuku tše o di badilego FELA
 - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA DITSOPOLWA
 - Ge o araba potšišo ye telele KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ya ditsopolwa KAROLONG YA C
 - Ge o araba potšišo ya ditsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele KAROLONG YA C
 - Šomiša lenanetekolo/lenanetshwayatshwayo go go hlahla
6. BOTELELE BJA DIKARABO
 - Go potšišo ye telele ya karolo ya Theto, karabo e be mantšu a 250–300
 - Go potšišo ye telele ya dikarolo tša Padi/Dikanegelotšhaba le Papadi/Terama/Tiragatšo, karabo e be mantšu a 400–450
 - Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego go dipotšišo tša ditsopolwa
 - Balekwa ba ikemišetše go fa karabothwi ka mokgwa wa maleba
7. Latela ditaelo tše di hwetšwago mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohlolo.

8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwi le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
9. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

DITENG**KAROLO YA A: THETO****Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tše di latelago.**

NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. 'TatagoMatobo'	Potšišo ye telele	10	6
2. 'Ke llela go wena'	Potšišo ya setsopolwa	10	8
3. 'Sebobolane'	Potšišo ya setsopolwa	10	9
4. 'O mmagobanake'	Potšišo ya setsopolwa	10	10

LE**Sereto seo se sego sa bonwa (Ke kgapeletšo)**

5. 'O binetše košana'	Potšišo ya setsopolwa	10	10
-----------------------	-----------------------	----	----

ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C.

KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA**PADI: Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.**

6. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ye telele	25	12
7. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	12
8. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ye telele	25	14
9. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	14

GOBA**DIKANEGELOTŠHABA: Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.**

10. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25	16
11. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	18

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO**Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.**

12. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ye telele	25	20
13. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	20
14. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	23
15. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	23
16. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	26
17. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	26

***ELA HLOKO:** Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa. ...

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthiśiśa ge e ba o latetše ditaello gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa) GOBA	6–9		
B: Dikanegelotšhaba (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa)	10–11	1	
C: Papadi/Terama/Tiragatšo (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa)	12–17	1	
<p>*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le C, hlokomela gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. O ka se arabe dipotšišo TŠE PEDI tše telele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.</p>			

KAROLO YA A: THETO**MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamabolo****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Sekaseka ka fao sereti se atlegilego go tšweletša thetotumišo ya segologolo seretong sa ka tlase. Bea šedi go tše di latelago:

- (a) Matseno
- (b) Boitsebišo
- (c) Tirišo ya mainatheto
- (d) Mafetšo.

Botelele bja karabo e be mantšu a 200–250.

TATAGOMATOBO – JN Mohlamonyane

- 1 'Kgomo e a tshwa!'
- 2 'E gangwa ke mang?'
- 3 'E purutlwa ke nna Ramotlogelo marekathipa ka mahlo,
- 4 Ke Kwena ye kgolo tatagoMatobo,
- 5 Ke monyanana wa boDire le Lefetlane 'a bophelo,
- 6 Ke phetšane' a Motshela morwarragoMatlale,
- 7 Ke motlogolo wa Matile le Modise a Mmamaraba,
- 8 Ke motswala' Swanyane 'a boNtlepo le Tshipane,
- 9 Koma ke botše le Maphaswana thaka tša Rahlagane,
- 10 Ke ditetšwe ke baditi boMaphowe le Ntsowe a boPule,
- 11 Marumo ke fahlagantšhitše a boTshipane le Molefe.
- 12 Ke motho wa boBjalwe le Magetle Nkgaruba 'bokgoši,
- 13 Ke motho a bokatakatang ka sa morago mafšega
- 14 Ge e le rena mereleba re šotoka ka lerumo ka seatleng,
- 15 Ke manyalaahlala sogana la tedu e tee,
- 16 Mosadi ke hladile Mopedi wa kua Malahleng,
- 17 Mosadi ke nyetše ngwana wa baanatau ya legola,
- 18 Ngwana a tswala ke batho ba moriri le hlogo,
- 19 Kgarebe ya ledumedišego mmagomošomo a feletše,
- 20 Kgontho mahlatse ga a phuthelwe ka kobo Batau.
- 21 Ke nameletše le dithaba ka ba ka fihla Rite gaKopa,
- 22 Ke itše ke boa ka boa ke lekeleditše matsogo
- 23 Ke theogetše Lepelle go ikokotlela ka meetse,
- 24 Ngwana yo mmotsana ka ithopela Mminatau ka lerato,
- 25 Kgontho bogobe a nkapeela boloulwane le semphemphe,
- 26 A tloga a nthintha ka mahenyahenya a Sekgowa,
- 27 Ka kgomonaka le kgomoboya mmalerato ka goroša.

28 Ke nna mogale a' boMagare 'a Malawane
29 Nkadimeng selepe sa makeolane ke reme medube le mere,
30 Ke tloge ke rema bagale boSokana le Kaitswe,
31 Bona ge ba le bjalo ke bannatia dikgagapa tša marumo,
32 Ntwa ba lwele ya thuto borutiši Tshwane 'a boPoulo,
33 Ka fofa la mpšhe ba mphadimiša ka tsena gae ga boNala,
34 Gae Ntwane ka tsena ke farafarilwe ke bagale,
35 Ka tate ka Motshela ke itia fase ka dikhuru
36 Ke tamiša bagale boMohlamme le boSekokoto,
37 Kgati tša meretlwa ka otlana go kwagetše
38 Ke tšhaba baditi bokaMapulana thaka tša mogolle.'

[Letl. 135–136]

[10]

POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

KE LLELA GO WENA – MJ Mojalefa

- 1 ... Re rile go bona lebalana le fetile,
- 2 Lethabo la kaka lethabo,
- 3 Meduduetšo ya goma ka dithaba
- 4 Ya swara le legodimo ka diatla.
- 5 Kgwedisenyane ya hloka swele;
- 6 Go phadilwe ke go goma tseleng;
- 7 A latolwa le ke mmagongwana:
- 8 Ke motho mang wa leihlo phatleng?
- 9 Ke tau mang ye lena ge le di bona?
- 10 Ge eba thapelo ya ka e bile seo,
- 11 Aowa Morena, a a fole –
- 12 A fole bjalo ka ge ke lletše go Wena!
- 13 Ke sa llela go Wena Morena!

[Letl. 48–49]

- 2.1 Tsopola mmolelwana wo o hlalošago gore sereti se imile. (1)
- 2.2 Efa setlabelatheto se se gatelelago gore go be go thabilwe kudu mothalotheong wa 4. (1)
- 2.3 Akaretša diteng tša ditemanatheto tša 2 le 3 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.4 Hlatholla dikgopolo TŠE PEDI tše di tšweletšwago ke mantšu a sereti ge se re '... a a fole – '. (2)
- 2.5 Laetša o be o fe mohuta wa morumokwano temanathetong ya 3. (2)
- 2.6 Akanya moya wo o fokago seretong se. Fahlela karabo ya gago. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SEBOBOLANE – RJ Thoka

- 1 O kgona bjang wena sebobolane?
- 2 O kgona bjang go bolela o le noši?
- 3 Gona go ba mantikinyane o kgona bjang
- 4 Etšwe o se na molomo le matsogo?
- 5 O kgona bjang go ba le bagwera ba bantši?
- 6 Gona o kgona bjang go hloka bagaditšong
- 7 Ka baka la lehutšo le botho bja gago?
- 8 Ruri o sephedi sa go makatša.
- 9 O kgona bjang go thekga dipelo tša batho?
- 10 Wa kgothatša batho ka moka manyaming?
- 11 Wa homotša ba ba llago?
- 12 Wa boelantšha malapa a banna le basadi?
- 13 Ruri o tšhipi ya mehlolo lefaseng,
- 14 O kgona go kgobokanya maikutlo a batho go wena,
- 15 Wa ntšha dillo tša bona marathana,
- 16 Ka wena bophelo bja ba thitelo.
- 17 O kgona malapa a go engwego ka maoto,
- 18 Wa otlolla makunutu a ona,
- 19 Sephiri wa tšea wa bea pepeneneng,
- 20 Gwa šala e le lethabo go binwa dihosana.

[Letl. 92]

- 3.1 Efa ditlabelatheto TŠE THARO tše di dirišitšwego temanathetong ya 1 go gatelela kgopolo ya go kgona ga sebobolane seretong se. (3)
 - 3.2 Ala molaetša wa sereto se. (1)
 - 3.3 Hlaloša ka mo sereti se dirišitšego tshwantšhokgopolo methalothetong ya 10 le 13 go gatelela bokgoni le maatla a seyalemoya. (4)
 - 3.4 Hlatholla maikutlo a a go aparelago ge o bala sereto se. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

O MMAGOBANAKE – PM Mashilo

- 1 Ke go teile serokaphatla bokgarebeng
- 2 O le naledi ya go takuma mello,
- 3 O takuma tšhebelesane tša Makgowa,
- 4 Ka go bona ka ihlo la leratorato.
- 5 O mmagobanake!
- 6 Ramasedi ke mo fa tebogo
- 7 Gobane ka wena ke filwe gauta,
- 8 Ke filwe tlapanhlokwa la Toitše,
- 9 Ke filwe kgagarakgolo ya bja ka bophelo.
- 10 O mmagobanake!
- 11 O mpeile pšheregehle ka fera seseka,
- 12 Wa mpea hubeng sa leratorato,
- 13 Wa mpea gaegae ga mahlaku
- 14 Lapeng la khutšo setukaletshabo.
- 15 O mmagobanake!
- 16 O se hlahlaulwe ke tša badimo diphefo,
- 17 Tša go kutufanya motho monagano,
- 18 Wa dula bofefeane leubeng
- 19 Ka leleme wa ya le melodi ya makaba.
- 20 O mmagobanake!
- 21 Tla re se obaobe ditšitlanyaletshabo
- 22 Gobane di iša motho boenyane, khutša senya motseng,
- 23 Nyanyeng batho tša šia ka go ebaeba
- 24 Ba šareditšwe ke bophelo malapišabatho.
- 25 O mmagobanake!

[Letl. 132–133]

- 4.1 Tsopola mantšu A MABEDI temanathetong ya 1 a a hlalošago bobotse bja seretwa. (2)
- 4.2 Hlaloša dikgopolo tše di tšweletšwago ke methalotheto ya 8 le 9 seretong se. (2)
- 4.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše ditemanatheto. (2)
- 4.4 Hlaloša mohola le tirišo ya poeletšo ya mothalotheo wo o rumago temanatheto ye nngwe le ye nngwe seretong se. (2)
- 4.5 Akanya maikutlo a sereti seretong se. Tiiša karabo ya gago. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SEGO SA BONWA (KE KGAPLETŠO)**METSWIDIO YA MATSWIOKOKO – MV Shai le NI Phala****POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditemanatheto tše ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

O BINETŠE KOŠANA – FI Mothoa

- 1 ... O rile ge a goroga Matome ka leselaphutiana
- 2 A hwetša ngwako o re: 'Mphe batho',
- 3 A hwetša wa gagwe wa dikgomo
- 4 A ile le melodi ya makaba,
- 5 A phutha tša gagwe a ikhomolela.
- 6 Bošegong bja matlagosa,
- 7 A boa ngwana wa dithama di maphuphurese,
- 8 Ngwana wa sefahlegwana sa ledumedišego.
- 9 A felegeditšwe ke la go ema ka maoto,
- 10 A sa tšhoge le gatee.
- 11 Ba rile ge ba fihla monyakong,
- 12 Ba ema gwa popodungwa ka gonnyane
- 13 Tladimolomo ya lla lesogana la goma,
- 14 Anthego mepopodumo yohle e kwewa
- 15 Ke Matome ka tsebe tše pedi.
- 16 O rile ge a phadimolla lebatl,
 - 17 A makala a lebane le Matome
 - 18 Go bolela gwa šita mmoledi,
 - 19 A wa fase ka letšhogo,
 - 20 A re a tsoga a hwetša a šupilwe tsela,
 - 21 E le gona a binetše košana-se-tshephege.

[Letl. 16]

- 5.1 Tsopola dikafoko temanathetong ya 1 tše di bolelago go re:
 - (a) Go be go se na motho
 - (b) Mosadi wa gagwe. (2)
- 5.2 Tsopola o be o hlaloše tirišo ya kelelothalo temanathetong ya 3. (2)
- 5.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša sebopego sa ka ntle sa setsopolwa se o lebeletše methalotheto. (2)
- 5.4 Na sereto se ke sa mohuta mang? Tiiša karabo ya gago. (2)
- 5.5 Ahlaahla thuto ye re e hwetšago setsopolweng se. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Ge o kgetha ditsopolwa KAROLONG ye, gona araba ye telele KAROLONG YA C. Ge o kgetha ye telele KAROLONG ye, gona araba ya ditsopolwa KAROLONG YA C. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE***BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele***

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya **thulano** ya padi ye. Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA*****BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele***

Badišiša setsopolwa sa A le sa B ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Bakgomana bale ba mošate ba rile go kgobokana gape kgorong gona maseng a letšatši leo le latelago, Kgoši Pilošamadiba a ba tlabela lefela la nkgokolo ge a re:

'Mo hloboleng a šale a le bjalo ...!'

'Tau Mminašoro! Kgoši a re a šale a le bjang?'

'Ke re a šale a re pshenene bjalo ka monwana wo wa ka.'

5

'A ponoka ponoki, thobela?'

'O nkwele sehlola tena ...!'

Go be go se tselapedi ka ge nkwe ya mebala e be e šetše e boletše. Mothofela o rile go hlobolwa nnete a šala a etša monwana wo wa ka wa nkgokgorupa. Gwa re kgoši Pilošamadiba ka sebele a tšea maswikana a mararo a thekga dithethenkgwane mo o ka rego o tlo bea pitša sebešong. O rile go dira ka yona tsela yona yeo, a laela barongwa ba gagwe go mo tlela dikgong tša go oma. Ruri a tla a ba tlabela lešidi ge a thoma go gotša mollo wola ka noši. Mollo o rile ge o ruruma bjalo, Mothofela a bewa kgauswi le sebešo a tlemilwe le yona menwana ya maoto. E be e ka re mmutla o šimelwa ke badišana bao ba tsebago gabotse ge ba tlo o laetša mogolo morago ga moo. O rile go ikgotsofatša Pilošamadiba a matala, a re mola a bona gore Mothofela o tšwele dipale le mo marameng a laela gore a bofollwe senkolonkotwane sela gomme a mo šupa tsela.

10

15

Kgoši Pilošamadiba o rile go ikgotsofatša ka Mothofela, a nama a laela yola Mabina gore a tle pele ga gagwe.

20

[Letl: 46–47]

7.1 Tsopola dintlha TŠE NNE tše di laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo.

(4)

7.2 Laetša tswalano magareng ga baanegwa ba ba latelago:

(a) Mothofela le Mabina

(b) Mabina le Kgoši Pilošamadiba.

(2)

- 7.3 Efa kgopolokgolo ya diteng tša setsopolwa se. (1)
- 7.4 Ka dintlha TŠE THARO re alele ponelopele ya gago mabapi le diteng tša setsopolwa se. (3)
- 7.5 Na poledišano setsopolweng se e laetša Pilošamadiba e le motho wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 7.6 Ke moya ofe wo o fokago setsopolweng se? Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, ke eng se se o hlotšego? (2)

LE

SETSOPOLWA SA B

Mpotše o rile go fihla ka mola mokutwaneng wa Ditau, bobotse bja tla bja bonwa ke ba mahlo. O rile go kgeriša Ditau serokolo a fetša ka go mo komiša molebatša. Ya re e ke ga gwa lekana, a soriša Ditau sehlare se a rilego go fetša go kgonamiša kgamelwana ya sona, ruri a tla a hlatša mahlatša a moswananoši. Ditau o tlogile a ntšha tšohle tšeo di bego di le ka mpeng ya gagwe mo go ilego gwa bonagala le tšona dipheta tšeo o ka rego di kgaotšwe letheke la sealogana ka ge tšona di be di hwibitše ka bohwebidu bja letsoku. 5

Mpotše o rile mola a sa le gona fao, monna wa ngaka a nama a laetša e ke ga a kgotsofala le gatee. Monna wa kgopana a lahlela letswale dikgareng tša Ditau gomme yena a iphetolela ka go tshwa selwanatsoko ka molomo. Ee, selo nke mmutla wa serapolotšwana. Mpotše a ba a hlaba thedi gore a bone gabotse. Dimakamakane tšona tšeo ge motho a be a ka di akanya gabotse, o be a ka re mohlomongwe ke tšona tšeo di bego di pshirile Ditau mogopolo. 10

Aowa, rena re a tseba gore nnete legotlo le peu ga di dule mmogo. Ga go makatše ge Tsweke a rile go bea peu ya gagwe, yona ya re go tsenwa ke phehli yeo lehono re bonago e itahlile selebaneng sa batho, motse wa gagwe wa thoma go ba boralokelo bja dibatana. 15

Ditau yena o rile go hlatša dipšhešamare tšeo a swarwa ke boroko bja poo bjo o ka rego o be a tšerwe ke phiri.

[Letl. 166–167]

- 7.7 Laetša tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (1)
- 7.8 Efa molwantšhwa le moanegwanyane ba padi go tšwa setsopolweng se. (2)
- 7.9 Ka dintlha TŠE THARO bapetša Thabišo le Seritša o lebeletše kamano ya bona le Ditau. (3)
- 7.10 Hlatholla gore ditiragalo tša setsopolwa se di utolla legato lefe la thulaganyo. (2)
- 7.11 Ka dintlha TŠE THARO sekaseka ka fao mongwadi a tšweleditšego morero wa padi ye. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya **thulano** ya padi ye. Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA C

'Etla ka boiri ya senyane mesong gore re tle re kgone go hlwa re ipshina. A ke re o a tseba gore o ka se robale!'

'Ke a tseba. Go lokile, ke tla go bona gosasa.'

'Gabotse!'

'Gabotse!'

5

Masa ka moka re a tseba gore a ka se tsoge a bile le swele le ge go ka direga eng. La Mokibelo leo go kwanwego ka lona le ile la re tšhe re bone! Taba ye botse ya ba gore go be go thibile maru a makoto tšatši leo, gomme le pulanyana ya mesarasarane e sarasara le ge e be e sa sarasare ka mokgwa wa go tshwenya. Mojaqobedi o ile a kgotla Yaris ya gagwe e sa le mesong a leba Gasekgopo. Ka lapeng la gagwe o be a laetše gore o ya Solomondale go yo bona mogwera wa gagwe Tumpu, yoo ba šomago mmogo. Ba be ba šoma Polokwane khamphaneng ye nngwe ya Tshedimošo ya Theknolotši, ke gore *IT*; ba tšama ba hlahloba le go lokiša mananeotirišo a dikhomphutha dikgorong tša go fapana tša mmušo.

10

Ka seripagare go tšwa iring ya senyane ke ge *Yaris* e tsena ka sefero sa ka mola gabo Fiona. Moisa o ile a fologa, marothi a masesane a pula a mo tshwelatshwela sefahlegong. Ya ba go be go fologile tsatsankalesogana ge! Tholi ya go ema ka dinao ya go swanelwa ke diaparo. Diaparo tša ntshe o tsebe gore o be a sa apare majajanyana a a go se re selo a theko ya fase, aowaa!

15

O be a apara mašela a go bitša, marokgo a bomatalanyane goba tšona dipokathe e le *boGuess*, *boPololo*, ...

20

[Letl. 20–21]

9.1 Tsopola dilo TŠE NNE tše di laetšago gore ditiragalo tša setsopolwa se di diragala tikologong ya sebjalebjaie.

(4)

9.2 Laetša tswalano magareng ga baanegwa ba ba latelago:

(a) Fiona le Mojaqobedi.

(b) Tumpu le Mojaqobedi.

(2)

9.3 Efa kgopolokgolo ya diteng tša setsopolwa se.

(1)

- 9.4 Ka dintlha TŠE THARO re alele ponelopele ya gago mabapi le kamano ya Mojagobedi le Fiona. (3)
- 9.5 Na poledišano setsopolweng se e tšweletša Fiona e le motho wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 9.6 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, o bona e le moya ofe wo o ka fokago ge Mojagobedi a fihlile gaboFiona? Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**SETSOPOLWA SA D**

'Aretse! Mohlomongwe ga se ka bala gabotse, mogatšake ga a na kankere ya molomo wa popelo. Ga ke kgolwe gore a ka nkutela taba ye kaa,' ke sefako sa dipotšišo le dikgopolo gape se tlromana wa pula ya segou mmamehlake ka hlogong ya Mojagobedi. O tsebe gore ge a be a swere kgotla le kgopolo ya gagwe bjalo, o be a sa dula fase goba go ema felo gotee. O be a loketše diatla ka dipotleng tša borokgo, seledu a se hlomile sefegeng gomme a sepela go ya pele le morago le go dikologa ka fao phapošeng. 5

Metšhene yeo Molatelo a bego a hlomeseditšwe go yona e be e se na taba le Mojagobedi, e tšwela pele ka go dira medumo ya yona ya go fapana. O ile a gadima mogatšagwe yo a bego a idibetše, gomme a ikhwetša a ka se kgone go dumela gore ka nnete a ka be a na le kankere. Pelo ye nngwe e ile ya re a bale faele yela gape mohlomongwe go ka be go na le se sengwe seo a sa se bonago gabotse. 10

O rile a sa iša letsogo faeleng, lebatl la phapoši yeo la bulega gomme gwa tsena ngaka tše pedi le mooki wa mosadi. Dingaka tšeo tše pedi e be e le monna wa mothomošweu le mosadi wa mothomoso. Monna yo wa mothomošweu e be e le yo motelele wa mmele wa go gwamelwa, wa meriri ye metelele ya mahlafarara ya go thiba ditsebe. 15

[Letl. 132–133]

- 9.7 Laetša tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (1)
- 9.8 Efa molwantšhwa le molwantšhi ba padi go tšwa setsopolweng se. (2)
- 9.9 Ka dintlha TŠE THARO bapetša Mphapantšhi le Keletšo o lebeletše kamano ya bona le Molatelo. (3)
- 9.10 Hlatholla gore ditiragalo tša setsopolwa se di utolla legato lefe la thulaganyo. (2)
- 9.11 Ka dintlha TŠE THARO sekaseka ka fao mongwadi a tšweleditšego morero wa padi ye. (3)

[25]**GOBA**

DIKANEGELOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a go se fete a 400–450.

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**TODI YA BATLOGOLO – MA Makgopa, BMT Makobe LE AP Nkadimeng**

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya **mohuta le molaetša** wa dingwalotšhaba tša ka tlase.

Botelele bja karabo e be mantšu a go se fete a 400–450.

NONWANE**MMUTLA LE MPŠA – BMT Makobe**

E rile e le nonwane!

Keleketla!

Kgalekgale Mmutla le Mpša e be e le bagwera ba bagolo. Ba be ba jelana jelane, ba etelana bošego le mosegare. Ge Mmutla a eya maeto o be a šia bana ba wona le Mpša. Mpša le yena ge a eya maeto o be a šia bana ba gagwe le Mmutla. Ruri 5
bagwera ba ba babedi e be e le monwana le lenala, go se yo a ka tsenago makgatheng a bona.

Ka dinako tše dingwe ba be ba bitšana go ya nokeng go rutha goba go ya go thea dihlapa. Ba be ba re go rutha ge ba fetša ba hlapiše bana ba bona. Ka letšatši le lengwe mmutla le mpša ba ile ba dira kano ya gore segwera sa bona e tlo ba sa 10
bophelo ka moka. Mmutla le Mpša ba ile ba swarana ka diatla e le ge ba tiišetša se.

[Letl. 51]

SERETO**BABINAKGOMO****BA GAMONARENG – CL Mokoena**

- 1 Rena re tšwa kua Mogodumo 'mogolo,
- 2 Wa bana ba Tšhite 'a Nape,
- 3 Ga thaba tše kgolo go ratana go etelana.
- 4 Ke sepitsi se rwele nkata'a kgomo se etela Mogodumo,
- 5 Ke Mogodumo 'o mogolo wa bana ba Tšhite 'a Nape,
- 6 Ga thaba tše kgolo go ratana go etelana.
- 7 Re batho ba boMagalane Radisele, magala maukganama,
- 8 Ba re e nkga le mohla e sewego.
- 9 Re batho ba boNkwetona Ramathoke,
- 10 Ke Nkwetona'nkwe sefologathaba,
- 11 O fologile ka Manyane,
- 12 Ra šala re roga mabala a fetile.
- 13 Re batho ba boSealo sa phukubjetona,
- 14 Ba re ke phukubjebokhungwaneng,

15 E rwalang mohla makgowantlhang,
16 Mohla bodulo e a dula.
17 Re batho ba boSearara sa magoši,
18 Ba re ke magoši mahlwapelo,
19 Sethubelabangwe dibaka.

[Letl. 121–122]

KOŠA**MONNA O NKILE SELEPE – BMT Makobe**

Monna o nkile ...!
Monna o nkile selepe,
A nyologela thabeng,
A re ko rema sefata,
Sefata sa matšatši ohle!
Sefata sa tšhoša leeba,
Leeba la tšhoša phukubje,
Phukubje ya tšhoša Nare,
Nare ya bolaya motho!

[Letl. 153]

[25]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – MA Makgopa, BMT Makobe LE AP Nkadimeng**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA E**KGOMO E TSOGILE BAHUNG – AP Nkadimeng**

Nonwane, nonwane!

Keleketla!

Kgalekgale mehleng ya bogologolo go be go na le monna yo mongwe yo a bego a tsebega ka leina la Rahodu. Yena o be a dula motseng wa Soweto. Monna yo o be a hlola tlhahlakano baduding ba motse wa Soweto, batho ba sa ipshine ka yena. O be a ruile dikgomo le dipudi le dinku gomme a sa rate batho ba bangwe ba rua bjalo ka yena. 5

Rahodu o be a se a tuma ka lebaka la leruo la gagwe fela, eupša o be a tumile ka go utswetša batho maruo a bona gore go hume yena a nnoši. O be a tsebega kgole le kgauswi metseng ya makheišeneng. O be a thakga manyalo le dipulo tša maswika ka dikgomo tše a bego a ba tlišetša tšona gore ba hlabele mediro ya bona. Dikgomo tša gagwe di be di rekega kudu, ke ka moo monna yo a bego a tsebega kgole le kgauswi. 10

Gabotsebotse, Rahodu o be a belegetšwe motseng wa Leribe kua nageng ya Lesotho. Ka go realo, o be a na le metse ye mebedi. Motse wo mongwe o be o le kua Leribe, nageng ya Lesotho mola wo mongwe o le Soweto go la Gauteng. Rahodu o be a na le leruo kua gagabo Leribe mola a na le le lengwe mo Gauteng motsengmogolo wa Soweto. Le gona kua gagabo o be a hloilwe ke batho ka lebaka la mekgwa ya gagwe ya bophelo. Mo Soweto le gona o be a sa ratwe ke batho ka lebaka la yona mekgwa yeo ya gagwe ya bophelo. 15

[Letl. 83]

- 11.1 Ngwala dilo TŠE PEDI tše di utollago gore tikologo ya nonwane ye ke ya sehono. (2)
- 11.2 Efa moanegwathwadi wa nonwane ye. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 11.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša molaetša wa nonwane ye. (2)
- 11.4 Hlatholla mošomo wa dielemente tše di latelago tša nonwane:
 - (a) Nonwane, nonwane!
 - (b) Keleketla!
 - (c) Mpho, se seo sa mosela wa seripa! (3)
- 11.5 Hlaloša tema ye e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (1)
- 11.6 Ka dintlha TŠE PEDI ngwala ponelopele ya gago mabapi le bophelo bja Rahodu bja go utswa leruo la batho. (2)
- 11.7 Na ke maikutlo a mohuta mang a a go aparelago ge o bala nonwane ye? Fahlela karabo ya gago ka mabaka a MABEDI. (3)

LE

SETSOPOLWA SA F**KGOŠIGADI MODJADJI (KGOŠI YA GO NEŠA PULA) – BMT Makobe**

- 1 Re Balobedu, re boologa bohlabatšatši bja Zimbabwe,
- 2 Re ditlogolo tša Kgošikgolo Dzugudini
- 3 SebušaBakaranga banešapula tša mokhora,
- 4 Ba rego ge e duma e a tšhologana,
- 5 Re tla ja maraka le dinyoba,
- 6 Ditlogolokhukhukhu tša Kgošikgolo Monomotapa,
- 7 Baagibagolo ba leboto monepenepeswika la marope a Zimbabwe.
- 8 Re šikatee le Bavenda le Baphalaborwa ba Malatji
- 9 Mo ba rego tshogana tlogelang go hubakela Borwa,
- 10 Ka ge mo go phala Borwa ebile go lla noto.
- 11 Re hlompšha le ke Mazulu, tlogolwana tša Kgoši Tšhaka.
- 12 Le leina ba re reetše Mabelemanane,
- 13 Ka go leboga mokhora wa pula tša matlorotloro lefaseng re tlišago.
- 14 Re dikgošikgolo manešapula tša medupi, pula tša matlorotloro,
- 15 Re buša tšatši le hlabile!
- 16 Bošego re šuthelela batho ba bošego sebaka,
- 17 Re banwi ba meetsetlhweka a noka tša boMolototsi,
- 18 Magageng a thokwa tša boDaja,
- 19 Diphororong tša boDebegeni,
- 20 Moo go fokago meoya ya badimo baletasetšhaba,
- 21 Mola bogoši bo ikadile Khetlhakone
- 22 Moo šaka la bogoši le hlomphilwego ngwageng wa 1936
- 23 Go ba bohwa bja naga ya Afrika-Borwa.

[Letl. 112]

11.8 Tsopola methalotheto ye e hlalošago go re:

- (a) Balobedu ba tšwa Zimbabwe.
- (b) Balobedu ba tswalana le merafe ye mengwe. (2)

11.9 Efa dikgopolo tše di hlalošwago ke methalotheto ya 9 le 10. (2)

11.10 Laetša o be o fe mohuta wa poeletšo methalothetong ya 14 le 15. (2)

11.11 Ke setlabelatheto sefe se se dirišitšwego mothalotheong wa 16? Efa tirišo ya sona. (2)

11.12 Akanya moya wo o fokago seretong se. Tiiša karabo ya gago. (2)
[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Ge o kgethile potšišo ye telele go KAROLO YA B, araba potšišo ya ditsopolwa karolong ye, eupša ge o kgethile ya ditsopolwa KAROLONG YA B gona araba ye telele karolong ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE**O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Sekaseka **tikologo** ya papadi ye.
Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Bala ditsopolwa tše ka tsenelelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA G

Ka gare Mosegare Sehlakeng		
<i>Go kwala bogobe bo loišwa</i>		
REBONE:	O a tseba ge nka be ke dula le Mpoti, mokgotse wa ka Mahlogonolo, nka be go le kaone. Ge o mpona ke le mo ke sa emetše yena tate gore a tle a mphe tšhelete ya sešebo.	5
HLOGI:	Kganthe o ile kae, Rebone?	
REBONE:	E sa le a tsena ka kua ntlwaneng.	
HLOGI:	Go tloga mola ka tlogo mo?	
REBONE:	Gape yoo mokgalabje ge a šetše a tsene ka ntlwaneng mesong, le ka ba la thapama.	10
HLOGI:	(O a segasega) Aowa, Rebone. Se segolo se a se dirago ke eng?	
Kgaola		
Ka gare Mosegare Botshwelamare		
MAHUNELA:	(O noši) Ke feditše go bala tšhelete ye. E re ke e khurumetše, ke e bee ka setena se godimo. Ye ke tla ya go e fa letšobana la go ntapološa mola phišo ya go diša e nkapere.	15
REBONE:	(Ka ntle) Tate!Tate!	
MAHUNELA:	(Ka pefelo) O a mo kwa bjale? O nyakang? (O hlaboša lentšu.) O nyakang?	
REBONE:	Ke sotše bogobe, eupša ga go na le sešebo.	20
MAHUNELA:	Bjale o ka ntatelela mo botshwelamare, o nyaka go bona mmago? Wa tseba wa nnyatša, wena Rebone?	
REBONE:	A e be tshwarelo hle, tate.	
MAHUNELA:	Ke etla. (O noši) Hai! Molotšana yo o tla ba a tla a mponela tšatši le lengwe (o bula lebatl).	25

**Khwelelo
Tšwelelo
Ka ntle Mosegare Kgorwaneng**

MAHUNELA: (O a *sepela*) O re o nyaka sešebo?
 REBONE: (O mo *šetše morago*) Ee, Tate. 30
 MAHUNELA: A re'e ntšhale morago.
 REBONE: Hleng re leba lešakeng tate? O ra gore re tla kgona go bolaya kgomo re le babedi fela? Le gona nna ga ke kgone go gama.

[Letl. 30–31]

- 13.1 Efa tswalano gare ga:
- (a) Rebone le Mpoti.
 - (b) Rebone le Mahunela. (2)
- 13.2 Tsopola dipolelo tša Mahunela tša go laetša gore ke motho:
- (a) Wa go hloka ponelopele.
 - (b) Wa go hloka maikarabelo. (2)
- 13.3 Efa molaetša wo o tšweletšwago ke setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 13.4 Ahlaahla ka moo pulamadibogo, khwelelo le tšwelelo di dirišitšwego ka gona papading ye. (3)
- 13.5 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša ponelopele ya gago mabapi le go hloka tšhelete ya go tšwetša dithuto pele ga Rebone. (3)
- 13.6 Ahlaahla ka mo mongwadi a tlemollotšego lehuto la papadi ye ka gona. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

SETSOPOLWA SA H***Ka ntle Mosegare Dirapeng
Go opelwa sefela***

- SHAI: Ke a leboga phuthego. A re tšeeng mogau. (*O tšea mogau*)
Mogaaaaau ...! Mogau wa Modimo Tate, kopano le matshedišo a moya 5
o mokgethwa di šale le ba šalago, di sepele le ba ba sepelago. Mo
leineng le maatla la Jesu Kriste, Morena le mophološi wa rena. Amen!
- PHUTHEGO: Amen. (*Go a sepelwa*)
- BENJAMENE: (*Ka pelobohloko*) Rebone ngwanešo! A re ithoboge, re mmone
tatagorena mo a hweletšego.
- REBONE: (*O iphumola megokgo ka nkatane*) Ke gore napile Benjamene, re 10
ditšhiololo?
- BENJAMENE: (*Ka tlhobogo*) Ke ka mokgwa wo Modimo a ratilego, Rebone. Akere o
a bona le nna ke bolokile tate ke kgokilwe ebile ke letilwe ke
maphodisa. Napile gonabjale ke ya kgolegong.
- REBONE: Ke kwešwa bohloko ke gore tate o hlokofala a sa tsebe gore ke 15
tšweletše dithutong tša ka.
- BENJAMENE: Koloi ya gona ya maphodisa ke yela mola e mojako wa dirapa, e
nkemetše.
- REBONE: Benjamene! Napile le wena o ntira gore ke be nošinoši mo lefaseng?
O a sepela? O mogolegwa ge o le mo? 20
- BENJAMENE: Ke bophelo bjo ke sego ka ikgethela bjona. Ke yo lefela melato ya ka.
- REBONE: Ke tla ke go peilela buti ge nka kgona. (*Ka go Makala*) Ao! Na go reng
eka motho yo a lego ka koloing ya maphodisa ke Sarinki?
- BENJAMENE: Ke yena. (*Ba fihlile koloing*) He! Sarinki le wena o swerwe?
- PHASWANE: Ee, letsogo la molao ke le letelele. Le yena o swanetše go lefela 25
bohodu bjo a bo dirilego.
- MAJOLA: Pele ga ge o tsena ka mo beneng Benjamene, Sarinki yo o re o nyaka
go bolela le wena le Rebone.

[Letl: 111–112]

- 13.7 Tsopola ditšhupasefala TŠE PEDI tša go laetša maikutlo. (2)
- 13.8 Ka dintlha TŠE PEDI efa boithekggo bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 13.9 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka mo kgegeotiragatšo e tšweleditšwego ka
gona papading ye. (2)
- 13.10 Hlatholla tema ye e kgathwago ke segodišamantšu papading ye. Efa dintlha
TŠE PEDI. (2)
- 13.11 Maikutlo a gago ke afe mabapi le go hlokofala ga Mahunela? Fahlela karabo
ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Sekaseka **tikologo** ya papadi ye.
Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA I

Ke mantšibua Mphaka o dutše ka ngwakong wa boiketlo le mohumagadi ba tšere magang mme ba a fologetša ka meetsana a go fiša.

- HUNADI: *(O lebeletše Mphaka ka mahlong)* Go reng nke fofo ya ka ga e go tsefele mogatšaka? Kgane ke potsa?
- MPHAKA: *(O tsoša hlogo)* Le gatee mogatšaka. E tloga e re tswee! O boledišwa ke eng? 5
- HUNADI: Ke tla reng motho wešo, ke feditše dikomiki tše pedi ya gago e sa le leteka.
- MPHAKA: Ga re hlakišwe ke go gola?
- HUNADI: Kgane o sa bipetšwe ke mararankodi a mo? 10
- MPHAKA: Le bjalo.
- HUNADI: Nna ke be ke re o tloga o iteile sehuba, kganthe le wena o fo swana le nna o kgakanegong.
- MPHAKA: Ke kgakanegong mogatšaka. Ke tloga ke inyatša e le ruri ge ke ile ka re re tšwe ka difate. 15
- HUNADI: *(O tlabegile o bile o nyakile go tšholla fofo)* Mphaka ! Wa be wa le tshwa le lebjalo?
- MPHAKA: Ke reng ge re ile re phepiša bana re ba lahletše ka mollong.
- HUNADI: Ijo! O sa ntšhošitše! Bjale o bona seo re ka se dirago e leng? 20
- MPHAKA: Go široga.
- HUNADI: Mmahwile! Na re tla feletša kae go ba bommatseleng?
- MPHAKA: Ga ke bone go tla loka selo ge re ka dula mo. Re tla tšhelwa ke madi a kgofa.
- HUNADI: A ke re o sa letetše karabo ya ditšhišinyo tša gago tša lenanethuto le leswa leo o le rometšeng mookamedi wa thuto? 25
- MPHAKA: Ke neng mola ka mo romelago lona? Ge a sa kwane le tšhišinyo tša ka nkabe a di buše, le gona a mpotše phatlalatša e sego go roka molomo.
- HUNADI: Nna ke bona e tla ba taba ya sekobo ge a ka kwa o šetše o re o a tloga.
- MPHAKA: Ke gona a tlogo bona boota bja gagwe. Ke lekile go ba phafoša ga ba rate go kwa selo. Wena ge o bona e le mojanong bjale nka beša? 30

[Letl. 47]

- 15.1 Efa tswalano gare ga:
- (a) Mphaka le Hunadi.
 - (b) Mphaka le mookamedi wa thuto. (2)
- 15.2 Tsopola dipolelo tša Mphaka tša go laetša gore ke motho:
- (a) Wa go ba le lerato go mosadi wa gagwe.
 - (b) Wa go ba le ponelopele. (2)
- 15.3 Efa molaetša wo o tšweletšwago ke setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 15.4 Hlaloša moya wo o fokago setsopolweng se. Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 15.5 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša ponelopele ya gago mabapi le dipolelo tša Hunadi. (3)
- 15.6 Ahlaahla ka mo mongwadi a tlemollotšego lehuto la papadi ye ka gona. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

SETSOPOLWA SA J

MPHAKA:	(Sefahlego se nyamile) Ge ke le bjale ke hlwele ke tlabilwe ke hlogo ya sekolo.	
HUNADI:	Sekolo sefe?	
MPHAKA:	Sa boSebola.	
HUNADI:	Le tlabana ka eng bjale?	5
MPHAKA:	Sebola o thomile go ntšha mokgwa wola wa gagwe.	
HUNADI:	O fapane le barutiši?	
MPHAKA:	Ga a ithute le gona o nyatša ditaelo tša sekolo.	
HUNADI:	O ra nna na? E tla hlwa e e ba rena mo re yago ka ngwana wa go hloka tsebe?	10
MPHAKA:	Ke be ke re o mmitše re ke re leke go boledišana le yena.	
HUNADI:	Na ngwana yo o hloma bjang?	
MPHAKA:	Mmitše mogatšaka re kwe diganong tša gagwe.	
HUNADI:	Go lokile. (Hunadi o a tšwa gomme ge a boa o tsena le Sebola)	
MPHAKA:	Dula mo.	15
SEBOLA:	Ke lebogile.	
MPHAKA:	Sebola, re nyaka gore nke o re botše seo se go tshwenyago kua sekolong.	
SEBOLA:	(Ga a fetole o seselliša mahlo)	
HUNADI:	Ga o na le ditsebe na? Tatago o re o swere bjang sekolong. E ka ba go na le se se sa go kgotsofatšego?	20
SEBOLA:	Ga se ka bona sa go tshwenya.	
MPHAKA:	O nyaka go dirang ge o feditše dithuto tša gago sekolong se?	
SEBOLA:	Ke nyaka go šoma. Kgane lena tate le nyaka ge ke eba eng?	
MPHAKA:	Kgetho ke ya gago. Bophelo ke bja gago. Ga o sa le ngwana bjale. Seo re sa se tsomego ke gore ge re iketše boyabatho o šale o hlaka o re ge nka be ke ile ka ba theeletša.	25

SEBOLA: *(Ka lenyatšo) Ke nyaka go tloga mo ke yo dula mo ke ratago.*
 HUNADI: *(O kgathola mahlong ka go makatšwa ke mantšu a Sebola) ...*

[Letl. 67–68]

- 15.7 Tsopola ditšhupasefala TŠE PEDI tša go hlaloša ditiragalo setsopolweng se. (2)
- 15.8 Ka dintlha TŠE PEDI efa boithekgo bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 15.9 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka mo kgegeotiragatšo e tšweleditšwego ka gona papading ye matšatšing a mafelelo a Mphaka Letsheng la Mogadisho. (2)
- 15.10 Ka dintlha TŠE PEDI sekaseka ka mo diteng tša papadi ye di nyalelanago le morero wa yona ka gona. (2)
- 15.11 Maikutlo a gago ke afe mabapi le go boela ga Mphaka Bonwatau? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- [25]**

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi**

Sekaseka **tikologo** ya papadi ye.
Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****LEHUFA – P Mothupi**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA K

(Ke mosegare. Ge seširo se bulega re bona Lerato a eme pele ga lebenkele le a šomago go lona. O bitša bareki gore ba tsene ka gare. Ge a sa goeletša go tšwelela Ntlogeleng a sentše sefahlego.)

LERATO:	<i>(O eme pele ga lebenkele o a goeletša)</i> Tsenang, tsenang! Tsenang ka gare re bone! <i>(Go tšwelela Ntlogeleng)</i> Tsenang, tse ...	5
NTLOGELEN:	<i>(O befetšwe eupša o a tiišeletša)</i> Dumela, mohumagatšana.	
LERATO:	<i>(Ka boleta)</i> Agee, sesi, nka le thuša?	
NTLOGELEN:	<i>(Sefahlego se šišitše ka manyami eupša o a ikgakantšha)</i> Go bjalo, mohumagatšana, ke nyaka thušo ge ke le mo.	
LERATO:	<i>(O a thaba, o nagana gore ke yo mongwe wa bareki)</i> Gona a re tsene ka mo lebenkeleng o kgone go kgetha se o se nyakago.	10
NTLOGELEN:	Aowa, mohumagatšana, nka se tsene le wena ka lebenkeleng o se wa mpotša gore ke wena mang.	
LERATO:	<i>(O sa thabile e bile o a myemyela)</i> Ke Lerato, mohumagadi. A wena o mang?	15
NTLOGELEN:	<i>(O a mo gegea)</i> O bolela nnete ge o re ga o ntsebe, mohumagatšana. Gona o tlo ntseba bjang ke le mosadi? Banna ba rena ke bona o ba tsebago. A le reng le sa kgotsofatšwe ke banna ba lena? <i>(Batho ba a sega)</i> Ga le nyake go fetwa ke borokgwana ye?	20
LERATO:	<i>(O a tširoga)</i> Kgane o swere efe bjalo mma?	
NTLOGELEN:	<i>(O sa ntšha meši ka dinko)</i> Ke mmago nna? Le gona o tloga o nkwa gore ke reng. Mphetole hle.	
LERATO:	<i>(O sa maketše)</i> Ke fetole eng seo ke sa se tsebego?	
NTLOGELEN:	<i>(Ka bogajana)</i> Wena o nagana gore ke a bapala ke a go bona. Lehono gona o tlo tšwa ka nnete. Le reng le le bothopadimolaleng le sa le ba bafsa?	25

[Letl. 7]

17.1 Efa tswalano ya:

- (a) Lerato le Monamudi.
- (b) Ntlogeleng le Ntshepe.

(2)

- 17.2 Tsopola dipolelo tša Ntlogeleng tša go laetša gore ke motho:
- (a) Wa go ba le lehufa.
- (b) Wa go ba le lenyatšo. (2)
- 17.3 Efa molaetša wo o tšweletšwago ke setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 17.4 Na moya wo o fokago setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 17.5 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša ponelopele ya gago mabapi le ditiro tša Ntlogeleng. (3)
- 17.6 Ahlaahla ka mo mongwadi a tlemollotšego lehuto la papadi ye ka gona. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

SETSOPOLWA SA L

- RADITHEKISI: (*O a lla*) Mma, go hlwa o nkomanya go ka se thuše selo. Se se lego gona nkabe o nthapediša gore ke fole ke tle ke kgone go thoma bophelo ka bofsa.
- MADITABA: Ke a go rapediša ngwanake. Eupša o tsebe gore bohlale bo tšwa lebading. Le gona mo lefaseng ga se ga bomotho. O se tsoge wa re o bona o hlaba kgobe ka mootlwa wa raga badikobjanadimagetleng. Se sengwe gape se o swanetšego go se tseba ke gore Bapedi ba be ba sa bolele maaka ge ba re go akalala gabonong go wa fase ke ga bona. (*Go tsena Lerato, Ntshepe le Motsiri*) Baeng ba bangwe šeba ba tlo go bona. 5 10
- RADITHEKISI: Ke bomang bona bao?
- MADITABA: Tsoša hlogo o ba bone.
- RADITHEKISI: (*O tsoša hlogo*) Ba nyaka eng mo?
- MADITABA: Ba tlo go bona ... Kgane? (*Lerato, Ntshepe le Motsiri ba fihla go bona*) 15
- BORARO: Dumelang, batho bešo.
- MADITABA: Agee, mokgotse, le kae?
- MOTSIRI: Re gona ge e se go tšhošwa ke tšona tše tša lena.
- MADITABA: Le lena le a iponela, mokgotse.
- NTSHEPE: (*O lebelela Radithekisi ka mahlo a lešoko*) Go bjang, monna wa gešo? 20
- RADITHEKISI: (*O rothiša megokgo*) Bjale ka ge o mpona, Morena.
- LERATO: (*Ka bogale*) O kgonegile! O be o nagana gore o tlo felela kae?
- NTSHEPE: Aowa Lerato, o bolela bjang? A ga o bone gore motho yo o kwa bohloko? 25
- LERATO: Ihu! Kgane le yena o na le madi? Sethunyana se a bego a ntshepiša sona se feditše se jele yena. Mpša ge e loma mong wa yona e lokile.
- MOTSIRI: Aowa ngwanaka, ga nke go bolelwa bjalo. Motho yo wa ...
- MADITABA: Mokgotse, tlogela yo Lerato a itefeletše. Yo morwaka o ile a bapala ka yena. 30

[Letl. 86–87]

- 17.7 Tsopola ditšhupasefala TŠE PEDI tša go hlaloša ditiragalo. (2)
- 17.8 Ka dintlha TŠE PEDI efa boithekgo bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 17.9 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka mo kgegeotiragatšo e tšweleditšwego ka gona papading ye. (2)
- 17.10 Ka dintlha TŠE PEDI sekaseka ka mo diteng tša papadi ye di nyalelanago le morero ka gona. (2)
- 17.11 Maikutlo a gago ke afe mabapi le go kgopela tshwarelo ga Radithekisi? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80